

Demir Cevheri Fiyatlarında Son Dönemde Kaydedilen Gelişmeler ve Türkiye Ekonomisine Muhtemel Etkileri

İktisadi Araştırmalar Bölümü

Temmuz 2015

**İlker Şahin
Uzman**

1. Giriş	1
2. Demir Cevheri Fiyatlarının Seyri.....	1
3. Fiyat Gelişmelerinin Türkiye Ekonomisine Etkisi	4
3.1. İhracatta Yaşanan Gelişmeler	4
3.2. İç Pazarda Yaşanan Gelişmeler	5
4. Genel Değerlendirme	6

1. Giriş

2000'li yılların başından itibaren küresel demir çelik üretiminde Çin'in artan ağırlığı ön plana çıkan bir gelişme olmuştur. 2000-2014 döneminde küresel üretimde kaydedilen yükselişin %86'sı Çin'deki artıştan kaynaklanmıştır. 2014 sonuna gelindiğinde, bu ülke küresel üretimden aldığı %49,4'lük pay ile demir çelik sektörünün seyrini tek başına belirleyecek bir konuma gelmiştir. Bu nedenle, Çin'de ekonomik aktivitenin ivme kaybetmesi Çin'in demir çelik üretimini ve tüketimini aşağı çekerken, demir cevheri fiyatları bu gelişmeden olumsuz yönde etkilenmektedir. Özellikle son dönemde ülke ekonomisine ilişkin artan endişeler demir cevheri fiyatlarındaki hızlı düşüşü de beraberinde getirmiştir.

Türkiye açısından bakıldığında, demir çelik sektörü toplam ihracat içinde %10'un üzerindeki payı ile en fazla ihracat gerçekleştiren sektörler arasında yer almaktadır. Ülkemiz 2014 yılında gerçekleştirdiği 34 milyon tonluk üretim ve küresel üretimden aldığı %2,2'lik pay ile dünyanın en büyük 8. demir çelik üreticisi konumundadır. Ancak, küresel ölçekte sektörde yaşanan gelişmelerin yurt içine de yansımalarıyla 2015 yılının ilk beş ayında üretimin azalması paralelinde Türkiye dünyada 9. sıraya inmiştir.

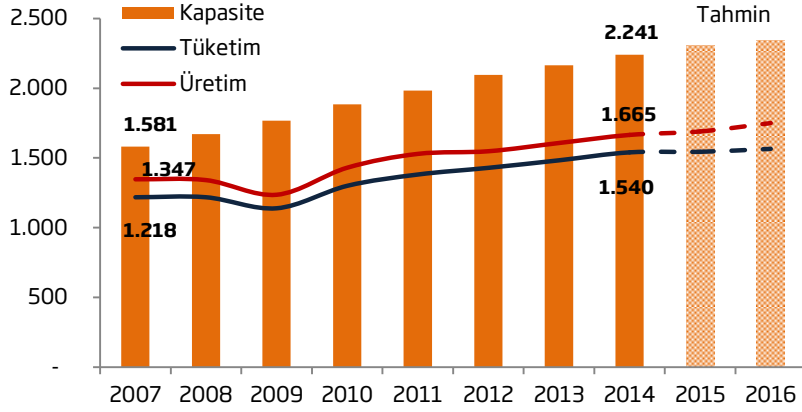
Türkiye, üretimini ağırlıklı olarak elektrikli ark ocağı (EAO) tabanlı tesislerde gerçekleştirirken, başta Çin olmak üzere sektörde faaliyet gösteren diğer ülkeler ağırlıklı olarak bazik oksijen fırınlı (BOF) entegre tesislerde üretim yapmaktadır. Son yıllarda demir cevheri fiyatlarında yaşanan aşağı yönlü sert hareketler, demir cevherini girdi olarak kullanan BOF tabanlı tesislerin üretim maliyetlerini aşağı çekmektedir. Ancak, hurda fiyatlarının nispeten yatay bir seyir izlemesiyle hurda demiri ile üretim yapan EAO tabanlı tesisler cevher fiyatlarındaki aşağı yönlü hareketlerden olumsuz yönde etkilenmektedir. Bu çalışmada, yakın dönemde demir cevheri ile hurda fiyatlarındaki gelişmeler incelenerek söz konusu hareketlerin Türkiye ekonomisi üzerindeki muhtemel etkilerinin değerlendirilmesi amaçlanmaktadır.

2. Demir Cevheri Fiyatlarının Seyri

Küresel kriz döneminde Asya ülkeleri başta olmak üzere gelişmekte olan ülkelerin sanayilerini yoğun biçimde desteklediği görülürken, demir çelik sektörü söz konusu teşviklerden önemli bir pay almıştır. Bu dönemde özellikle Çin BOF tabanlı entegre üretim tesislerine yönelik yatırımlarını artırmıştır. Bu gelişmeler paralelinde küresel ham çelik üretim kapasitesinin artarken Çin'in öncülüğünde gelişmekte olan ülkelerin küresel talebi de yukarı çekmesi neticesinde sektör dengeli bir görünüm sunmuştur. Ancak, son yıllarda talepteki yavaşlama ve demir çelik üretim kapasitesindeki plansız artışlar önemli bir kapasite fazlası sorununu beraberinde getirmiştir.

Dünyada ham çelik üretiminde toplam kapasite 2007-2014 döneminde %40'ın üzerinde artarak 1,58 milyar ton/yıl'dan 2,24 milyar ton/yıl'a yükselmiştir. İvme kaybetmekle birlikte halen devam eden yatırımların etkisiyle kapasitenin 2015 sonunda 2,3 milyar tona, 2016 sonunda ise 2,34 milyar tona çıkacağı öngörülmektedir. Diğer taraftan, 2014 yılında 1,54 milyar tona ulaşan küresel çelik talebinin gelişmekte olan ekonomilerin büyüme hızındaki yavaşlamanın etkisiyle 2016 yılında sınırlı bir artış kaydederek 1,57 milyar tona yükseleceği tahmin edilmektedir. Böylece, 2014 yılında 700 milyon ton/yıl olan kapasite fazlasının 2016'da 776 milyon ton/yıl'a ulaşacağı öngörülmektedir. Mevcut konjunktürde, talep tarafında belirgin bir iyileşme kaydedilmediği sürece kapasite fazlası sorununun devam edeceği düşünülmektedir.

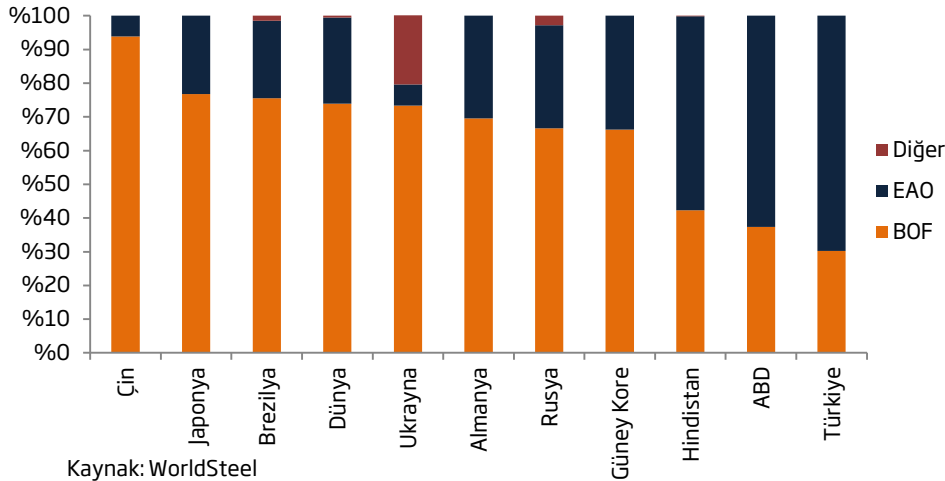
Küresel Ham Çelik Üretim Kapasitesi, Üretimi ve Tüketimi (milyon ton)

Kaynak: OECD, WorldSteel

Küresel ham çelik üretiminin tesislere göre dağılımı incelendiğinde; %73,9'unun BOF tabanlı entegre tesislerde gerçekleştirildiği, en büyük üretici konumundaki Çin'de ise bu oranın %94 seviyesinde olduğu görülmektedir. Aynı zamanda Çin en büyük çelik tüketicisi ve demir cevheri tüketicisidir. Nitekim, Çin 2014 yılında yurt içi kaynaklardan elde ettiği 269 milyon ton cevherin yanı sıra 820 milyon ton demir cevheri ithal etmiştir. Böylece, küresel demir cevheri talebinin %55'i tek başına Çin'den kaynaklanmıştır. Bu durum, Çin'in küresel ham çelik üretimi ve demir cevheri talebi üzerinde doğrudan belirleyici olduğuna işaret etmektedir.

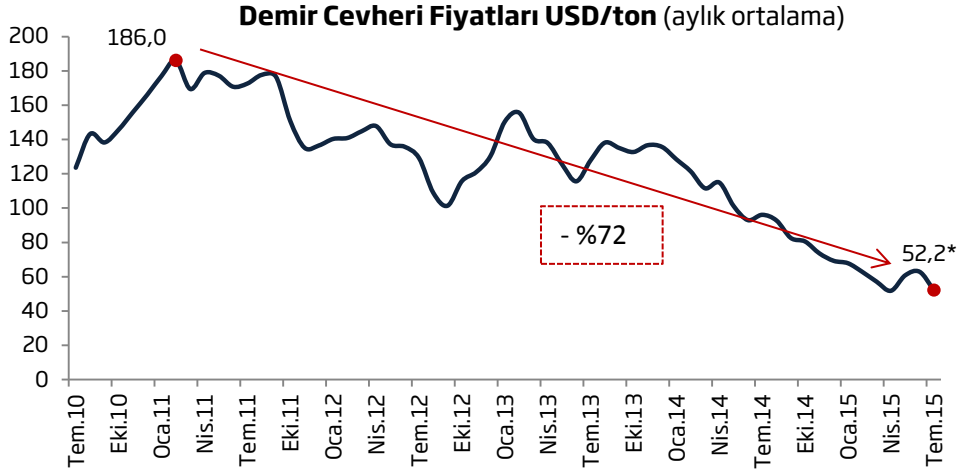
Ham Çelik Üretiminin Üretim Sürecine Göre Dağılımı (2014)

Kaynak: WorldSteel

2011 yılından itibaren Çin ekonomisinde yaşanan ivme kaybı demir cevheri fiyatları üzerindeki aşağı yönlü baskının belirginleşmesine neden olmuştur. Küresel ekonomideki zayıf talep koşullarının etkili olduğu bu dönemde pazar paylarını kaybetmemek için özellikle Çin, Avustralya ve Brezilya menşeli firmaların üretim artışını korumaları demir cevheri fiyatlarındaki düşüşün hızlanmasına neden olmuştur. Şubat 2011'de ortalama aylık bazda 186 USD/ton ile en yüksek seviyesine çıkan demir cevheri fiyatları, %72'lik düşüş kaydederek 1-10 Temmuz 2015 döneminde 52,2 USD/ton seviyesine inmiştir.

Aynı dönemde Çin ekonomisindeki reel büyüme oranı %9'lu seviyelerden %7'lere gerilemiştir. Özellikle son dönemde, ülke ekonomisine ilişkin veri açıklamaları ile demir cevheri fiyatları arasındaki ilişkinin güçlendiği gözlenmektedir. Bu çerçevede, zayıf makroekonomik verilerin metal fiyatlarında hızlı düşümlere yol açtığı görülmektedir.

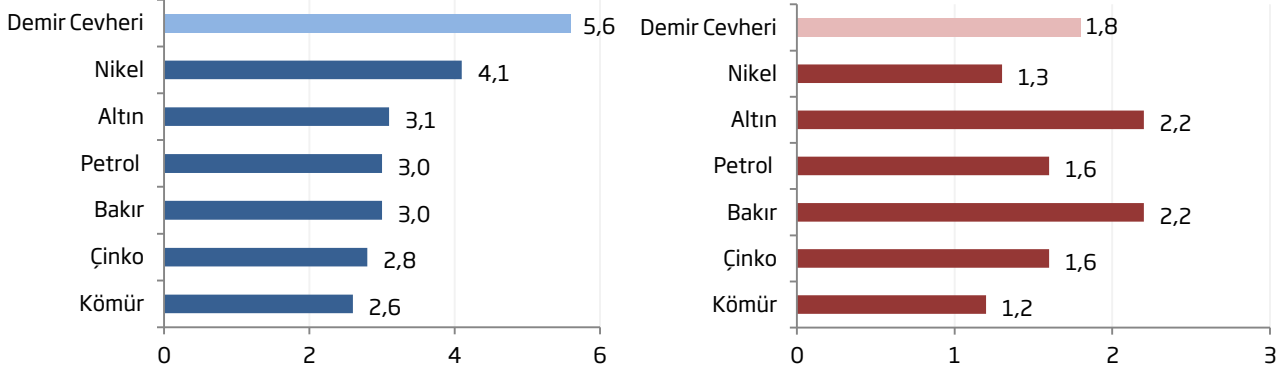

Kaynak: Datastream

(*) Temmuz 2015 için 1-10 Temmuz dönemi dikkate alınmıştır.

Tarihsel veriler incelendiğinde, demir cevheri fiyatları 1980-2005 döneminde reel olarak yatay seyredirken, 2005-2011 döneminde Çin'in demir çelik üretimindeki hızlı artışın etkisiyle (2009 yılında yaşanan dalgalanmaya karşın) önemli ölçüde yükselmiştir. 2011 yılında ulaşılan demir cevheri fiyatlarının tepe noktası, reel bazda fiyatların tarihsel ortalamasının (1980-2005) 5,6 misli üzerinde gerçekleşmiştir. Dolayısıyla bu tarihten itibaren yaşanan gerilemede, küresel talebin ivme kaybının yanı sıra fiyatlardaki normalleşme eğiliminin de rol oynadığı yönündeki yorumların haklılık payı bulunmaktadır. Reel fiyatlara göre, demir cevheri fiyatları Haziran 2015 itibarıyla tarihsel ortalamasının halen 1,8 kat üzerinde seyretmektedir.

Zirve Noktasının Tarihsel Ortalamaya* Oranı (Reel bazda) Haziran 2015 Fiyatlarının Tarihsel Ortalamaya* Oranı (Reel bazda)

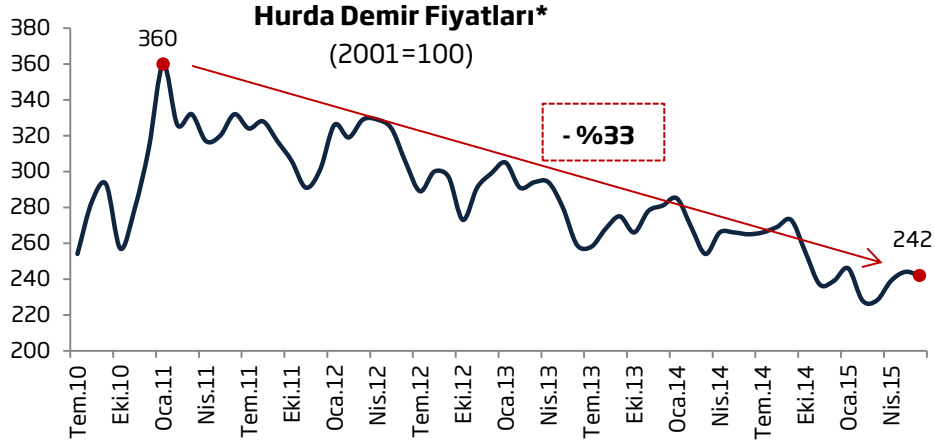
Kaynak: Dünya Bankası, IMF, Bloomberg, PJPL Analiz, Abares

*: Tarihsel ortalama, 1980-2005 dönemi dikkate alınarak hesaplanmıştır.

Zirve noktası için ilgili metalin fiyatının en yüksek düzeyine ulaştığı gün dikkate alınmıştır.

Mevcut piyasa koşullarının süreceği yönündeki beklentiler paralelinde pek çok kuruluşun demir cevheri fiyatları için tahminlerini aşağı yönlü revize ettiği görülmektedir. Haziran ve Temmuz ayı içinde açıklanan fiyat tahminlerine bakıldığında, 2015 sonu için 40 USD/ton seviyesinin, 2016 sonu içinse 50 USD/ton düzeyinin dile getirildiği gözlenmektedir. Piyasa dinamikleri açısından değerlendirildiğinde, kısa vadede fiyatları kalıcı bir biçimde yukarı çekebilecek bir gelişme öngörülmektedir.

Demir cevheri fiyatlarındakine benzer şekilde hurda demiri tarafında da kapasite fazlası ve talepteki yavaşlama nedeniyle fiyatlarda 2011 başından itibaren aşağı yönlü bir trend izlenmektedir. Ancak, 2011 Ocak-Haziran 2015 döneminde %33 gerileyen hurda demiri fiyatlarındaki düşüş demir cevherindeki kadar keskin olmamış, nispeten daha ılımlı bir görünüm sunmuştur. Hurda demirde küresel rekabetin yoğun olmaması ve bazı ülkelerin yerli üreticilerini korumak için hurda ihracatını kısıtlamaya dönük aldıkları tedbirler hurda fiyatlarındaki düşüşü sınırlandırmıştır.

Kaynak: Eurofer.org (Avrupa Çelik Birliği)

(*) Hurda Fiyat Endeksi: Fransa, Almanya, İtalya, İspanya ve İngiltere piyasalarındaki EUR/ton hurda demir fiyatlarının ortalamasının 2001=100'e endekslenmesiyle bulunmuştur.

Hurda demir fiyatlarındaki bu seyir, EAO tabanlı tesislerin üretim maliyetlerinin görece daha yüksek düzeyde oluşmasına yol açmakta, bu durum da işletmelerin kârlılık ve ciro rakamlarında aşağı yönlü baskıya neden olmaktadır. Söz konusu rekabet dezavantajı küresel kapasite fazlasıyla birlikte değerlendirildiğinde, Türkiye gibi hurda ağırlıklı üretim yapısına sahip olan ülkelerin üretimlerinin baskı altında kaldığı ve pazar kayıpları ile karşılaştığı görülmektedir.

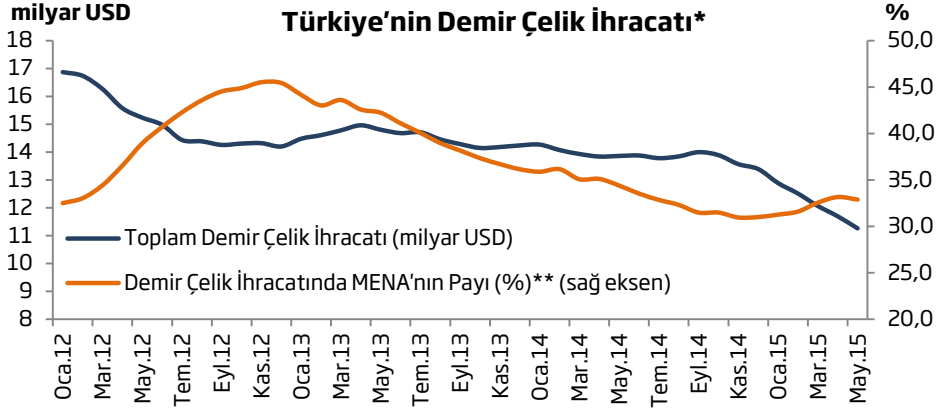
2014 yılı itibarıyla Türkiye'nin hurda demiri ithalatı 7,2 milyar USD iken, demir cevheri ithalatı 1,1 milyar USD düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu durum, demir cevherindeki fiyatlarındaki aşağı yönlü hareketin Türkiye'nin dış ticareti üzerindeki olumlu etkisinin sınırlı olacağına işaret etmektedir.

3. Fiyat Gelişmelerinin Türkiye Ekonomisine Etkisi

3.1. İhracatta Yaşanan Gelişmeler

Küresel ölçekte yaşanan kapasite fazlasının yanında hurda demiri ile demir cevheri fiyatlarının seyrinde ortaya çıkan ayrışma nedeniyle son dönemde demir çelik piyasasında rekabet yoğunlaşmıştır. Tüm bu unsurların BOF tabanlı tesislere yatırım yapan ülkelerin lehine bir tablo çizdiği gözlenmektedir. Bu çerçevede, söz konusu maliyet avantajına ek olarak Çin'de ekonomik aktivitenin ivme kaybetmesi Çinli firmaların ihracata yöneltmesine neden olmuştur. Sahip oldukları maliyet avantajı sayesinde lojistik dezavantajlarını telafi etmeyi başarabilen bu firmalar özellikle alt yapı yatırımlarının hızla devam ettiği Körfez ülkelerine yönelmiştir. Bu yönelim, maliyet avantajıyla pazarda kolaylıkla fiyat kıran Çin firmalarının, bölgede önemli bir paya sahip olan Türk firmalarından pazar payı almasını sağlamıştır. Fiyat kırarak rekabeti sürdürmeye çalışan bazı Türk firmaları olmuştusa da fiyatların mevcut seviyesi rekabet gücü açısından oldukça elverişsiz bir görünüm sunmaktadır.

Pazar kayıplarının bir başka nedeni ise, Yakın ve Orta Doğu ile Kuzey Afrika (MENA) ülkelerinde yoğun bir biçimde faaliyet gösteren ve Türk demir çelik üreticileri ile çalışan Türk müteahhitlik firmalarının bölgedeki iş hacminin son yıllarda daralmasıdır. Nitekim, 2012 yılında MENA'ya yapılan demir çelik ihracatı toplam demir çelik ihracatının %46'ını oluştururken, bu oran Mayıs 2015 itibarıyla %33 olmuştur.

Kaynak: TÜİK

(*) 12 aylık kümülatif ihracat

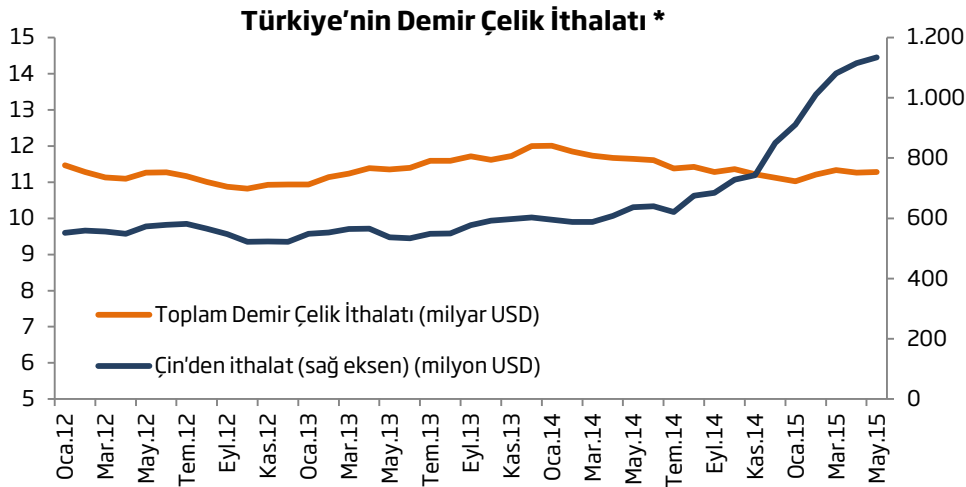
(**) Kuzey Afrika ile Yakın ve Orta Doğu ülke grupları alınmıştır.

Mevcut gelişmeler ışığında, sektörün yeni pazarlara yönelme ihtimali de küresel rekabet koşulları nedeniyle pek mümkün görünmemektedir. Fiyatlardaki düşüş eğiliminin korunması halinde, Çinli firmaların rekabeti artıracığı öngörüsüne bağlı olarak gelecek dönemde ihracatta yaşanan pazar kayıplarının daha da derinleşebileceği düşünülmektedir.

3.2. İç Pazarda Yaşanan Gelişmeler

Yurt içinde demir çelik talebi ekonomik aktivitenin zayıf seyrine karşın otomotiv sektörünün güçlü performansı ve kamu tarafından gerçekleştirilen büyük altyapı projelerinin etkisiyle ılımlı bir seyir izlemektedir. Bununla birlikte, yerli firmaların yabancı rakiplerine kıyasla maliyet dezavantajına sahip olması yurt içi talebin ithalata yönelmesine neden olurken, demir çelik ithalatı miktar bazında artma eğilimindedir. Ancak, fiyatlarda yaşanan düşüşün etkisiyle Türkiye'nin demir çelik ithalatı değer bazında 2012 yılı başından itibaren 12 aylık kümülatif verilere göre 11-12 milyar USD bandında yatay seyretmektedir.

Türkiye'nin Çin'den yaptığı ithalat ise, hem değer hem de miktar bazında 2014 yılı ortasından itibaren hızla artış kaydetmektedir. Temmuz 2014'te bu ülkeden yapılan 12 aylık ithalat 621 milyon USD iken, fiyatlarda yaşanan düşüşe karşın Mayıs 2015'te ithalat 1,13 milyar USD'ye yükselmiştir. İç pazardan aldığı payı çarpıcı bir biçimde artıran Çin'in Türkiye'nin toplam demir çelik ithalatındaki payının halihazırda %10 ile düşük düzeyde olması dikkat çekmektedir. Bu durum, Çinli üreticilerin Türkiye'nin iç pazarındaki payını önümüzdeki dönemde daha da artırabileceğine işaret etmektedir.

Kaynak: TÜİK

(*) 12 aylık kümülatif ithalat rakamları

Yurt içinde yaşanan gelişmeler sektörde faaliyet gösteren EAO tabanlı tesislerin ham çelik üretimlerini baskı altında tutmakta, söz konusu işletmelerde kapasite kullanım oranları %50 seviyelerine kadar gerileyebilmektedir. BOF tabanlı entegre tesisler ise cevher fiyatlarındaki gelişmelerden avantaj sağlamakta, hem kapasitelerini hem üretimlerini hem de pazar paylarını artırmaktadır.

Dış talep koşullarında iyileşme kaydedilmediği ve iç talepte yerli ürünlere bir yönelim olmadığı sürece, yurt içi ve yurt dışı rekabette dezavantajlı konumdaki EAO tabanlı tesislerde kapasite kullanım oranlarının düşük kalmaya devam edeceği tahmin edilmektedir. Demir cevheri fiyatlarındaki düşüşün sürmesi halinde bazı işletmelerin üretimi durdurmasının gündeme gelebileceği düşünülmektedir.

4. Genel Değerlendirme

Demir çelik üretiminde küresel ölçekte oluşan kapasite fazlasının ivme kaybetmekle birlikte gelecek dönemde de devam edeceği tahmin edilmektedir. Söz konusu kapasite fazlasının yanı sıra zayıf talep koşulları da gerek demir çelik üretimi gerekse hammadde fiyatları üzerinde aşağı yönlü baskı oluşturmaktadır. Demir cevheri üreticilerinin pazar paylarını korumak için üretim artışını sürdürmesinin arz fazlası yaratması, fiyatların aşağı yönlü seyrinde etkili olan bir diğer unsur olarak ön plana çıkmaktadır. Çin ekonomisine yönelik endişelerin devam etmesi fiyatlardaki aşağı yönlü trendin önümüzdeki dönemde de süreceğine yönelik beklentileri güçlendirmektedir. Nitekim, mevcut piyasa dinamikleri çerçevesinde yakın dönemde pek çok kuruluşun demir cevheri fiyatları tahminlerini aşağı yönlü revize ettiği görülmektedir.

2014'te Türkiye'nin hurda demiri ithalatı 7,2 milyar USD iken, demir cevheri ithalatı 1,1 milyar USD düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu durum, demir fiyatlarındaki aşağı yönlü hareketin Türkiye'nin dış ticareti dengesi üzerindeki olumlu etkisinin sınırlı olacağına işaret etmektedir. Girdi ithalatındaki bu duruma karşın, yurt içi demir çelik üretiminin ve ihracatının boyutu dikkate alındığında fiyatlardaki aşağı yönlü seyrin önemli birtakım sonuçlar yarattığı izlenmektedir. Demir cevheriyle üretim gerçekleştiren BOF tabanlı entegre tesislerin söz konusu fiyat hareketlerinden EAO tabanlı tesislere göre daha olumlu etkilendiği görülürken, sahip oldukları maliyet avantajını yeni pazarlara girmek için fiyat avantajı yaratmakta kullandıkları izlenmektedir. En büyük ham çelik üreticisi olan Çin'in ağırlıklı biçimde BOF tabanlı tesislerde üretim yapması ve iç pazarda talebin yavaşlaması firmaları yeni pazarlar bulmaya sevk etmektedir. Fiyat avantajına sahip olan bu firmalar, Türk üreticilerin aktif olduğu MENA gibi pazarlardan kolaylıkla pay almaktadır. Öte yandan, Çinli firmalarla rekabet etmek için bazı yerli üreticilerin de fiyat kırma yoluna gittiği ancak kârlılık açısından sürdürülebilir seviyenin altına inen fiyatlar nedeniyle rekabetten kaçınmaya başladıkları izlenmektedir. Bu durum, özellikle 2014'ün ikinci yarısından itibaren iç pazara da yansımış olup Çin'den yapılan demir çelik ithalatı ivme kazanmıştır. Söz konusu seyrin sürmesiyle birlikte önümüzdeki dönemde Çinli firmaların yurt içinde de pazar paylarını artırmaya devam edecekleri tahmin edilmektedir.

YASAL UYARI

Bu rapor Bankamız uzmanları tarafından güvenilir olduğuna inanılan kamuya açık kaynaklardan elde edilen bilgiler kullanılmak suretiyle, sadece bilgilendirme amacıyla hazırlanmıştır ve hiçbir şekilde finansal enstrümanların alım veya satımı konusunda tavsiye veya finansal danışmanlık hizmeti sağlanması olarak yorumlanmamalıdır. Bu raporda yer verilen görüş ve değerlendirmeler, hiçbir şekilde Türkiye İş Bankası A.Ş.'nin kurumsal yaklaşımını yansıtmamakta olup, raporu kaleme alan uzmanların kişisel görüş ve değerlendirmeleridir. Türkiye İş Bankası A.Ş. bu raporda yer alan bilgi, görüş ve değerlendirmelerin doğru, değişmez ve eksiksiz olması konusunda herhangi bir şekilde garanti vermemektedir. Türkiye İş Bankası A.Ş. bu raporda yer alan bilgilerde herhangi bir bildirimde bulunmaksızın değişiklik yapma hakkına sahiptir. Bu rapor ve içindeki bilgilerin kullanılması nedeniyle doğrudan veya dolaylı olarak oluşacak zararlardan Türkiye İş Bankası A.Ş. hiçbir şekilde sorumluluk kabul etmemektedir.

İşbu rapor üzerinde Bankamızın telif hakkı olup, Bankamızın yazılı izni alınmaksızın herhangi bir kişi tarafından, herhangi bir amaçla, kısmen veya tamamen çoğaltılamaz, dağıtılamaz veya yayımlanamaz. Tüm haklarımız saklıdır.
